



*“Jitahidi kujionyesha kuwa umekubaliwa na Mungu, mtenda kazi asiye na sababu ya kutahayari, ukitumia kwa halali neno la kweli.” 2 Timotheo 2:15*

## **Kufanya Wanafunzi 1 - Kudumu Katika Neno Lake**

### **SOMO LA 6 - AGANO JIPYA ... zaidi ya Vitabu vya Injili**

*“Lakini mtapokea nguvu, akiisha kuwajilia juu yenu Roho Mtakatifu; nanyi mtakuwa mashahidi wangu katika Yerusalemu, na katika Uyahudi wote, na Samaria, na hata mwisho wa nchi.” Matendo 1:8*

Wakati wa tukio la Kupaa katika Matendo 1, Yesu aliwaambia wanafunzi wake kwamba watapokea nguvu Roho Mtakatifu atakapowashukia na kwamba watakuwa mashahidi, wakianza pale walipokuwa Yerusalemu ... kisha wataenda katika maeneo jirani ya Uyahudi na Samaria ... kisha mpaka sehemu ya mbali zaidi za dunia. Walipokea nguvu siku ya Pentekoste katika Matendo 2 na wakawa mashahidi. Sehemu iliyosalia ya kitabu cha Matendo ya Mitume ilinakili kuenea kwa huduma yao hadi Yerusalemu, Uyahudi na Samaria, na katika ulimwengu wa Mataifa na hatimaye Rumi.

Petro na Mitume wengine walianzia Yerusalemu. Kanisa liliongezeka kwa kiasi kikubwa. Mateso makali, yaliyoanza na Stefano kupigwa mawe, yalisukuma kanisa la awali hadi Uyahudi, Samaria, na Galilaya. Kuongoka kwa Paulo katika barabara ya kwenda Dameski na maono ya Petro kulifungua mlango wa kupanuka ili kuwafikia watu wa Mataifa ... na hatimaye katika sehemu za mbali zaidi za dunia. Mtume Yakobo aliuawa.

*Safari ya kwanza ya umisionari* iliwasafirisha Paulo na Barnaba kutoka Antiokia hadi kusini mashariki mwa Asia Ndogo. Baada ya safari hii, wawili hao pamoja na Petro walihudhuria Baraza la Yerusalemu ambalo lilitambua kwamba Waumini wapya wa Mataifa hawakuhitaji kutahiriwa ili kuokolewa.

*Safari ya pili ya umisionari* iliwasafirisha Paulo na Sila kutoka Antiokia hadi Makedonia na Ugiriki wakiambatana na Luka na Timotheo. Kwa sababu ya kutoelewana na Paulo, Barnaba alimchukua Yohana Marko katika safari yao wenyewe ya umisionari hadi katika kisiwa cha Kipro.

*Safari ya tatu ya umisionari* iliwasafirisha Paulo na wenzake kutoka Antiokia wakipitia Asia Ndogo ya magharibi. Mwishoni mwa safari hiyo, walirudi Yerusalemu. Paulo alikamatwa huko na akafungwa katika mji wa Kaisaria. Hiyo lilimpa Paulo nafasi ya kuwatangazia Injili Magavana Feliki na Festo ... na Mfalme Agripa.

Akikata rufaa ili kesi yake isikizwe mbele ya Kaisari, Paulo alisafiri kwa meli akiwa mfungwa hadi Rumi katika *safari yake ya nne ya umisionari*. Meli hiyo ilivunjika baharini ... na hiyo ikampa fursa ya kuhudumu katika Kisiwa cha Malta.

Wakati wa kifungo chake cha kwanza huko Rumi, Paulo alihudumia watu wengi akiwa chini ya kifungo cha nyumbani kwa miaka miwili. Aliachiliwa na akatembelea tena makanisa. Paulo alikamatwa mara ya pili na kufungwa katika gereza la Kirumi. Kisha akauawa.

Baada ya Yerusalemu kuharibiwa mwaka wa 70 BK, mtume Yohana aliamia Efeso kisha akapelekwa uhamishoni katika kisiwa cha Patmo ambako aliandika kitabu cha Ufunuo.

## **VITABU 27 VYA AGANO JIPYA ... 5 - 9 - 4 - 9**

Vitabu vya Agano Jipya vimepangwa katika mpangilio unaoeleweka kwa urahisi. Kuna vitabu vitano vya historia, Injili na Matendo ... nyaraka tisa ambazo Paulo aliandikia makundi ya watu ... nyaraka nne ambazo Paulo aliwaandikia watu binafsi ... na hatimaye vitabu tisa vilivyoandikiwa na waandishi wengine. [ 5 - 9 - 4 - 9 ]

### **Vitabu 5 vya historia**

Vitabu vinne vya kwanza vya Agano Jipya vinazungumzia maisha ya Yesu Kristo. Kisha masimulizi ya Luka yaendelezwa katika kitabu cha Matendo. Kitabu hiki cha tano cha historia kinanakili kile Yesu aliendelea kufanya kupitia wafuasi wake baada ya Kupaa.

### **9 Nyaraka za Paulo kwa makundi ya watu**

Paulo aliandikia makanisa mapya nyaraka tisa ili kuwatia moyo, kuwafundisha na kuwarekebisha. Wakati wa safari zake za umisionari, aliandika Wagalatia, 1 na 2 Wathesalonike, Warumi, na 1 na 2 Wakorintho. Baada ya safari hizo, wakati wa kifungo chake cha kwanza huko Rumi, aliandika Waefeso, Wakolosai, na Wafilipi. Vitabu hivi tisa vimepewa majina kulingana na wapokeaji wa nyaraka husika.

### **4 Nyaraka za Paulo kwa watu binafsi**

Paulo pia aliandika nyaraka nne kwa watu binafsi. Wakati wa kifungo chake cha kwanza huko Rumi, alimwandikia Filemoni, ndugu katika kanisa la Kolosai. Baada ya kuachiliwa kwake aliwaandikia viongozi wawili wa kanisa . . . Timotheo huko Efeso kisha Tito huko Krete. Kisha wakati wa kifungo chake cha mwisho huko Rumi, kabla tu ya kifo chake, Paulo aliandika waraka wake wa mwisho . . . kwa Timotheo. Vitabu hivi vinne vimepewa majina kulingana na wapokeaji wa nyaraka husika.

### **9 Vitabu vilivyoandikwa na waandishi wengine**

Yakobo [kaka wa kambo wa Yesu] na mwandishi asiyejulikana wa Waebrania kila mmoja aliandika waraka kwa Waumini wa Kiyahudi. Vitabu saba vilivyobaki vinajumuisha viwili vya mtume Petro, vitatu vya mtume Yohana, kimoja cha Yuda [kaka wa kambo wa Yesu], na Ufunuo wa kinabii wa mtume Yohana juu ya Yesu Kristo.

**MPANGILIO WA AGANO JIPYA ... 5 - 9 4 - 9**

**5 Vitabu vya Historia**

Mathayo  
Marko  
Luka  
Yohana  
Matendo

**9 Nyaraka za Paulo kwa makundi ya watu**

Warumi  
1 Wakorintho  
2 Wakorintho  
Wagalatia  
Waefeso  
Wafilipi  
Wakolosai  
1 Wathesalonike  
2 Wathesalonike

**4 Nyaraka za Paulo kwa watu binafsi**

1 Timotheo  
2 Timotheo  
Tito  
Filemoni

**9 Vitabu vilivyoandikwa na wengine**

Waebrania  
Yakobo  
1 Petro  
2 Petro  
1 Yohana  
2 Yohana  
3 Yohana  
Yuda  
Ufunuo

**27 Vitabu Vyote**

## KITABU CHA MATENDO - MUHTASARI WA HISTORIA YA AGANO JIPYA

**Mwandishi.** Luka alikuwa mtu wa Mataifa, Mgiriki, tabibu, mwanahistoria wa kanisa la awali, na mmisionari. Alikuwa mwenza wa Paulo awali tangu katika safari ya pili ya umisionari ... na baadaye wakati wa kifungo cha pili cha Paulo huko Rumi. Luka aliandika sehemu kubwa zaidi ya Agano Jipya kuliko mtu mwingine yeyote tukichukulia kwamba Paulo hakuandika Waebrania.

**Kitabu cha Matendo** ni mwendelezo wa Injili ya Luka ... na ni kumbukumbu ya utiifu wa Mitume kwa Agizo Kuu. Baada ya Kupaa kwa Kristo katika Matendo 1 na ujio wa Roho Mtakatifu siku ya Pentekoste katika Matendo 2, Mitume walianza kazi. Matendo 2-7 inarekodi huduma yao huko Yerusalemu ambako maelfu ya watu walimwamini Yesu.

Mateso, yaliyoanza na Stefano kupigwa mawe, yaliwalazimisha Wakristo wa awali waondoke Yerusalemu na waende Uyahudi, Samaria, na Galilaya. Linganisha Matendo 1:8 na Matendo 8:1. Mtesi Sauli aliongoa kwenye barabara ya kwenda Dameski ... na mlango wa kuipeleka Injili hadi sehemu za mbali zaidi za dunia ukaanza kufunguka. Maono ya Petro yalifungua mioyo ya Mitume kupeleka Injili kwa Mataifa. Sauli akawa Mtume mkuu Paulo, Mtume kwa Mataifa. Aidha, Mtume Yakobo aliuawa.

*Safari ya kwanza ya umisionari* ya Paulo ilimpeleka yeye na Barnaba katika eneo la Kusini mashariki mwa Asia Ndogo. Mzozo kuhusu waongofu wa Mataifa ukazuka. Paulo na Barnaba walihudhuria baraza pamoja na Petro huko Yerusalemu ili kutatua tatizo hilo. Ukweli ulitambuliwa kwamba Waumini wapya wa Mataifa hawakupaswa kutahiriwa ili kuokolewa ... na kanuni hiyo potovu ikaepukwa. Paulo na Sila waliondoka Antiokia kwenda katika *safari ya pili ya umisionari* ... hadi Makedonia na Ugiriki. Luka na Timotheo walikuwa pamoja nao. Barnaba na Yohana Marko walitengana nao mwanzoni mwa safari hiyo ili kupeleka Injili kwenye kisiwa cha Kipro. *Safari ya tatu ya umisionari* ya Paulo ilimpeleka yeye na wenzake kwenye eneo la magharibi mwa Asia Ndogo. Kisha wakarudi Yerusalemu.

Paulo alikamatwa Yerusalemu ... kisha akazuiliwa mjini Kaisaria. Akiwa amezuiliwa huko, aliwatangazia Habari Njema magavana Feliki na Festo na Mfalme Agripa. Paulo alitumia haki yake kama raia wa Rumi kukata rufaa ili kesi yake isikizwe mbele ya Kaisari. Hiyo ilimfanya asafiri kwenda Rumi ... ambayo ilikuwa *safari yake ya nne ya umisionari*. Akiwa njiani kuelekea Rumi meli ilivunjika baharini karibu na Kisiwa cha Malta, na hiyo ikampa fursa ya kuhudumu huko. Hatimaye huko Rumi, aliwekwa katika kifungo cha nyumbani kwa miaka miwili katika nyumba ya kupangisha. Umati mkubwa wa watu ulienda kwake, na akawaeleza juu ya Ufalme wa Mungu na habari za Yesu. Na baadhi ya watu waliamini.

**Zaidi ya kitabu cha Matendo.** Paulo aliachiliwa kutoka gerezani na akahudumu kwa miaka michache kabla ya kutiwa gerezani huko Rumi. Inaonekana aliuawa katikati hadi mwishoni mwa miaka ya 60 BK. Huduma ya Mtume Yohana iliendelea hata baada ya Mitume wengine kufa. Yerusalemu ilipoharibiwa mwaka wa 70 BK, Yohana alihamia Efeso ambako aliandika Yohana wa 1, wa 2, na wa 3. Alipokuwa uhamishoni kwenye Kisiwa cha Patmo, aliandika Ufunuo.

## **MATENDO ... KUPANUKA KWA KANISA LA AWALI**

*“Lakini mtapokea nguvu, akiisha kuwajilia juu yenu Roho Mtakatifu; nanyi mtakuwa mashahidi wangu katika Yerusalemu, na katika Uyahudi wote, na Samaria, na hata mwisho wa nchi.”* Matendo 1:8

**Matendo 1** Kupaa ... Yesu alikwenda Mbinguni.

**Matendo 2** Pentekoste ... Roho Mtakatifu alishuka.

*“Lakini mtapokea nguvu, akiisha kuwajilia juu yenu Roho Mtakatifu...”*

**Matendo 3-6** Kanisa lilienda Yerusalemu.

*“nanyi mtakuwa mashahidi wangu katika Yerusalemu...”*

**Matendo 7** Stefano alitoa ujumbe wake na akauawa.

**Matendo 8** Kanisa lilienda Uyahudi na Samaria.

*“katika Uyahudi wote, na Samaria...”*

**Matendo 9-12** Paulo aliongoa, Petro alipata maono, Yakobo aliuawa.

**Matendo 13-14** Safari ya kwanza ya umisionari ya Paulo ... kwenda eneo la kusini mashariki mwa Asia Ndogo.

**Matendo 15** Baraza la Yerusalemu kuhusu tohara ilidumisha usafi wa Injili.

**Matendo 15:36** Safari ya pili ya umisionari ya Paulo ... kwenda Makedonia na Ugiriki.

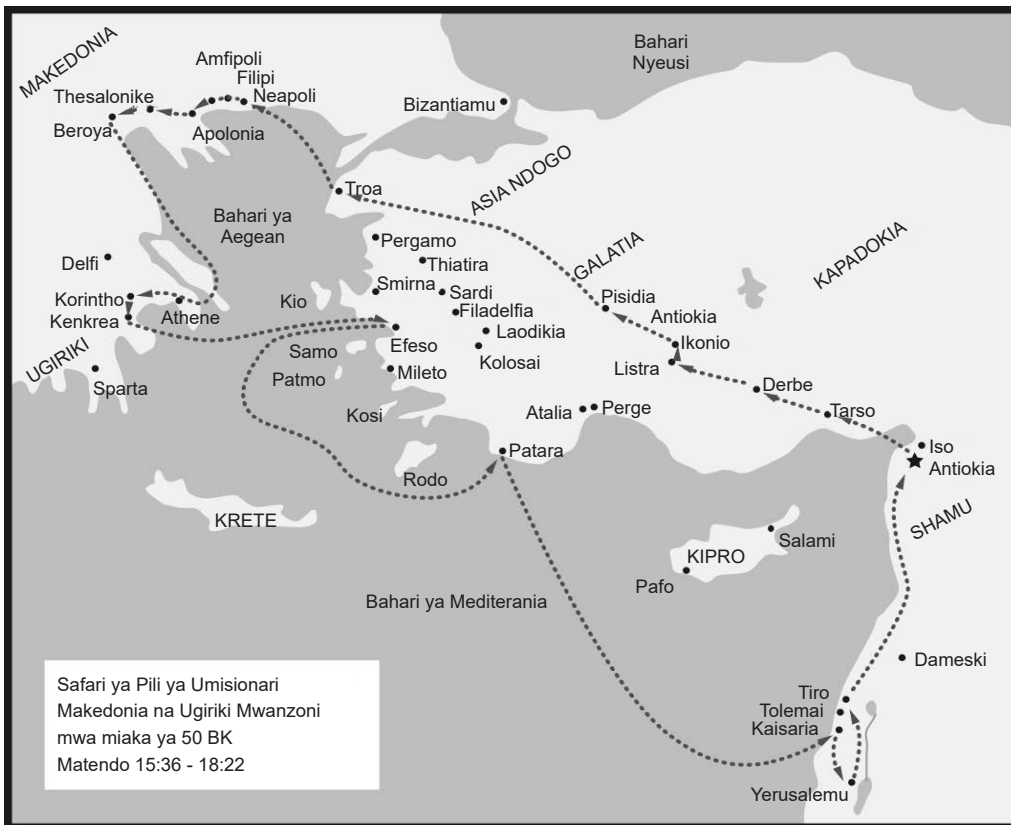
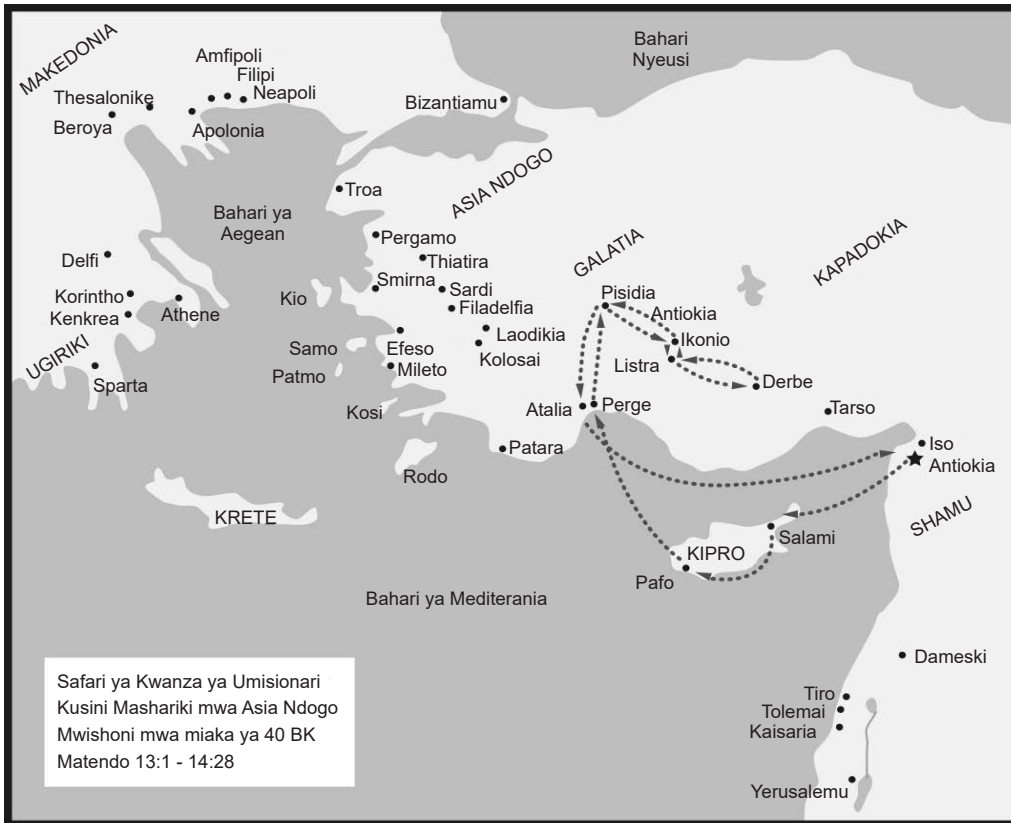
**Matendo 18:23** Safari ya tatu ya umisionari ya Paulo ... kwenda Asia Ndogo magharibi.

**Matendo 21:17** Paulo alikamatwa Yerusalemu na kufungwa Kaisaria.

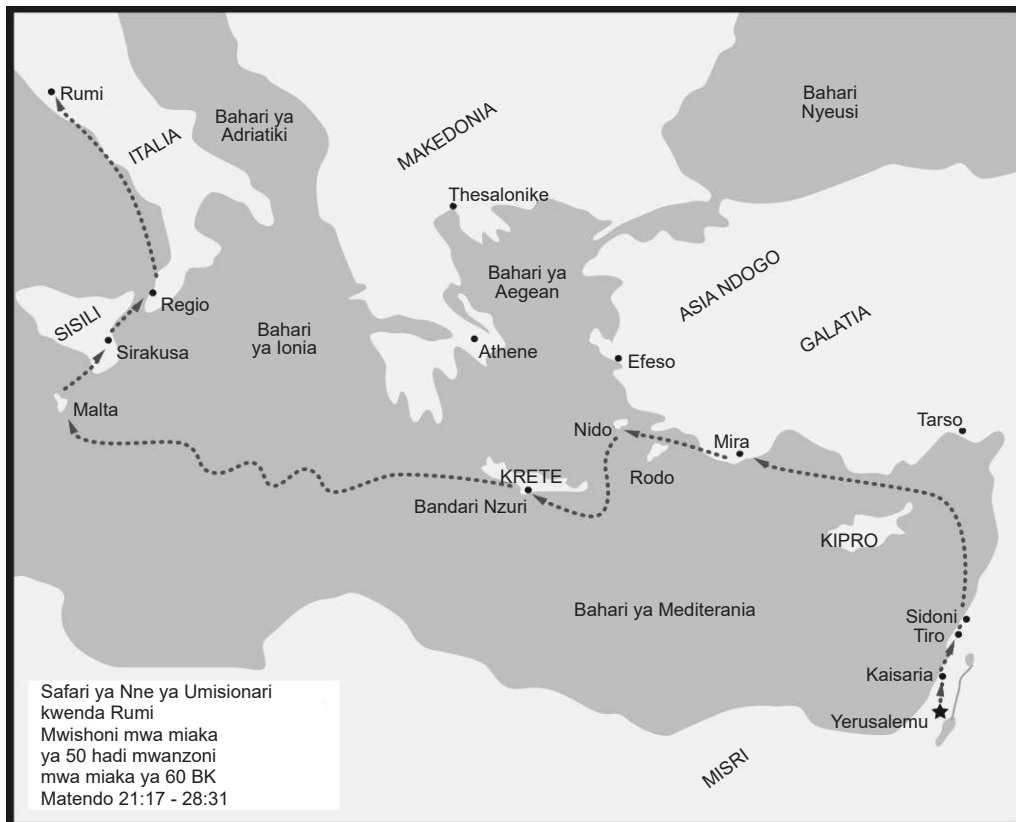
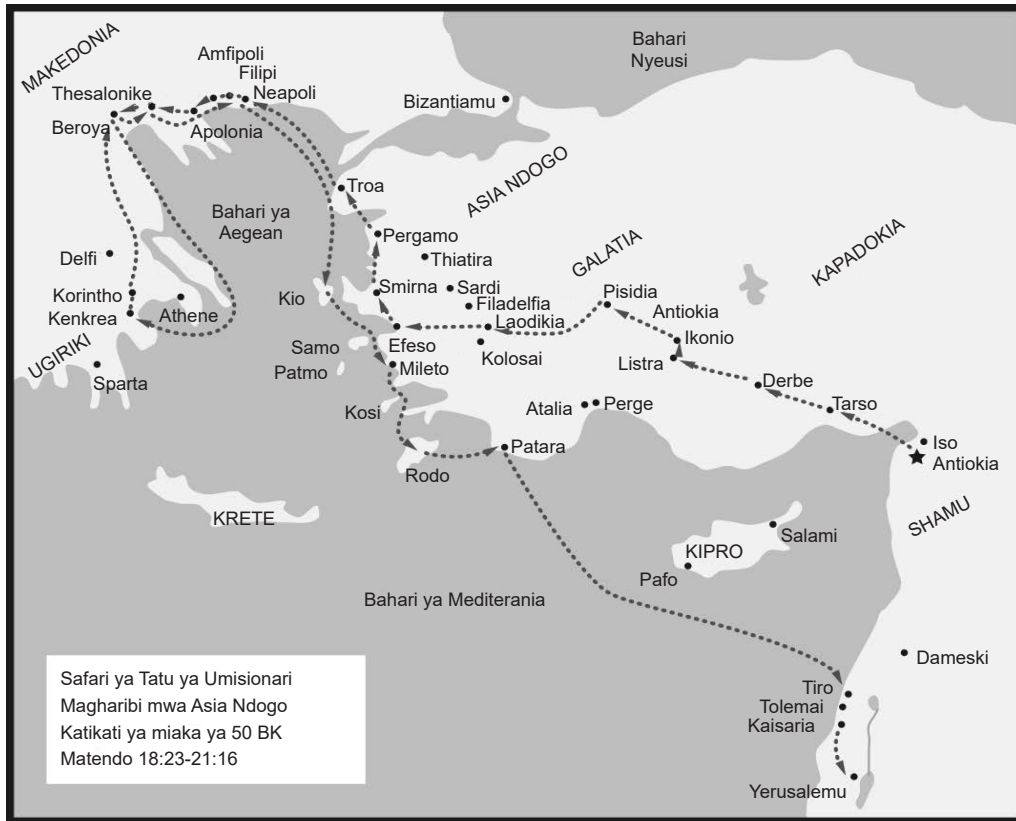
**Matendo 27-28** Safari ya nne ya umisionari ya Paulo ... kwenda Malta na Rumi

*“...na hata mwisho wa nchi.”* Matendo 1:8.

## SAFARI YA PAULO YA KWANZA NA YA PILI YA UMISIONARI



# SAFARI YA PAULO YA TATU NA YA NNE YA UMISIONARI



## NYARAKA ZA PAULO KWA MAKUNDI YA WATU

**Mwandishi.** Sauli wa Tarso alikuwa Myahudi aliyesoma sana, Mfarisayo wa kabila la Benyamini. Alikuwa raia wa Rumi kwa kuzaliwa. Mtesi huyu wa kanisa la awali aliongoa baada ya tukio alilopitia katika barabara ya kwenda Dameski. Pia anajulikana kama Paulo [jina lake la Kigiriki] kuanzia Matendo 13:9 na kuendelea, akawa mmisionari kwa Mataifa na mwandishi wa vitabu 13 vya Agano Jipya.

**Warumi** - Paulo aliandika waraka huu kwa wote walioko Rumi, wependwao na Mungu. Aliwaandikia kabla ya kutembelea jiji lao kuu. Waraka huu uliandikwa kutoka Korintho, karibu na mwisho wa safari ya tatu ya umisionari katikati ya miaka ya 50 BK. Kitabu cha Warumi ndio waraka wa kikanuni na wa kirasmi zaidi kati ya nyaraka za Paulo. Aliandika ukweli wa kina wa msingi unaoshughulikia mada za dhambi [sura 1-3] ... wokovu [sura 3-5] ... utakaso [sura ya 6-8] ... mamlaka ya Mungu [sura 9-11] ... na huduma [sura 12-16].

**1 Wakorintho** - Waraka huu uliandikiwa *kanisa la Mungu lililoko Korintho*. Ni kanisa lililoanzishwa katika safari ya pili ya umisionari ya Paulo. Kanisa hilo lilikuwa linakumbwa na matatizo likiwa katika jiji hilo la bandari lililokuwa na uovu mwingi. Paulo aliwaandikia kutoka Efeso wakati wa safari yake ya tatu ya umisionari katikati ya miaka ya 50 BK. Uovu wa Korintho ulikuwa umeingia ndani ya kanisa lao. Paulo aliandika kuhusu migawanyiko, uasherati, kushtakiana kotini, ndoa, chakula, Meza ya Bwana, na matumizi ya karama za kiroho. Sura ya 15 inatoa mafundisho ya kina kuhusu umuhimu wa Ufufuo wa Yesu.

**2 Wakorintho** - Inaonekana Waumini wa Korintho hawakuitikia vyema waraka wa kwanza wa Paulo. Akafunga safari kwenda kuwaona. Na akawaandikia waraka mwingine mkali wa kuwarekebisha. Waraka huo haujajumuishwa katika Biblia. Kufuatia toba ya watu wengi, Paulo aliandika waraka mwingine, 2 Wakorintho, wakati wa safari yake ya tatu ya umisionari katikati ya miaka ya 50 BK. Aliandika akiwa mahali fulani huko Makedonia. Paulo aliandika kuhusu furaha yake kwamba walikuwa wametubu ... alitetea tabia yake na huduma yake ... alifundisha kuhusu kutoa ... na alitetea mamlaka yake kama Mtume.

**Wagalatia** - Paulo aliandika waraka huu kwa makanisa ya *Galatia* [yaani jimbo si mji mmoja tu]. Alikuwa amewatembelea katika safari yake ya kwanza au ya pili ya umisionari. Hata hivyo, tarehe na mahali ambapo waraka huu uliandikwa havijulikani. Waumini wa Galatia walikuwa wamepotoshwa katika kujumuisha sheria [matendo mema] katika wokovu. Paulo aliwasilisha kwa nguvu kanuni ya wokovu kwa imani pekee. Alionya dhidi ya hatari ya kutii sheria ili kupata wokovu. Pia alionya dhidi ya utumizi mbaya wa uhuru ... alipokuwa akieleza kuhusu uhuru wa Kikristo.

**Waefeso** - Waraka huu ulitumwa kwa *watakatifu walioko Efeso*. Paulo alikuwa huko katika safari yake ya kwanza na ya tatu ya umisionari. Aliwaandikia waraka huu wakati wa kifungo chake cha kwanza mjini Rumi mwanzoni mwa miaka ya 60 BK. Paulo alieleza utajiri wa kiroho wa Waumini ... wamechaguliwa, wametiwa muhuri, wameokolewa kwa neema, na wameunganishwa katika Mwili mmoja wa Waumini. Kisha akawahimiza waenende kama inavyoustahili wito wao uliotoka mbinguni na nafasi waliyopewa katika Mwili. Alieleza jinsi ya kumfuata Mungu katika maisha, katika kukataa dhambi, katika Roho, nyumbani, kazini, na katika vita.

**Wafilipi** - Paulo aliwaandikia watakatifu wote katika Kristo Yesu walioko Filipi. Alikuwa ameenda Filipi wakati wa safari yake ya pili ya umisionari. Aliwaandikia akiwa katika kifungo chake cha pili mjini Rumi katikati ya miaka ya 60 BK. Paulo alieleza shukrani zake kwa ajili ya ushuhuda wao thabiti ... na kwa ajili ya msaada wao kwa huduma yake. Aliwahimiza wawe na amani ... wawe wanyenyekevu kama Kristo ... wawe macho ... na wawe na furaha.

**Wakolosai** - Paulo aliwaandikia *watakatifu na ndugu waaminifu katika Kristo walioko Kolosai*. Epafra, mwongofu wakati wa huduma ya Paulo huko Efeso, alileta Ukristo Kolosai. Filemoni alikuwa sehemu ya kanisa lao. Waraka huu uliandikwa wakati wa kifungo cha kwanza cha Paulo mjini Rumi mwanzoni mwa miaka ya 60 BK. Alisisitiza uungu na ukuu wa Kristo ili kurekebisha athari ya mafundisho ya uwongo yaliyojumuishwa katika Ukristo ... ambayo yalikuwa yameleta ndani ya kanisa shawishi mbaya za kutii sheria ili kupata wokovu, falsafa, na mafundisho ya kimafumbo. Paulo aliandika kwamba Kristo ndiye mkuu zaidi [sura 1-2] na hivyo, Waumini wanapaswa kutafuta yaliyo juu na kuishi ipasavyo [sura 3-4].



**1 Wathesalonike** - Paulo aliandikia *kanisa la Wathesalonike* ambalo lilianzishwa wakati wa safari yake ya pili ya umisionari. Mateso yalikuwa yamemlazimisha Paulo kuwaacha, Matendo 17:1–10. Aliandika akiwa Korintho mwanzoni mwa miaka ya 50 BK. Maelezo ya kibinafsi ya Paulo kuhusu huduma yao na kuhusu huduma yake mwenyewe yalitoa mifano ya mwenendo unaomstahili Mungu anayemwita kila muumini. Aliwasihi kustahimili majaribu ya ngono ... kuishi maisha ya utulivu ... kufanya kazi ... kuwa na amani kuhusu kurudi kwa Kristo ... na kutimiza wajibu wao kwa viongozi wa kiroho, katika tabia, na katika ibada.

**2 Wathesalonike** - Paulo aliandika waraka huu wa pili kwa *kanisa la Wathesalonike* muda mfupi baada ya waraka wake wa kwanza ... akiwa Korintho mwanzoni mwa miaka ya 50 BK. Aliwatia moyo katika kukua na katika kuvumilia chini ya mateso. Baadhi yao walikuwa wameelewa vibaya mafundisho yake kuhusu kurudi kwa Kristo na walikuwa wameacha kazi zao, wakifikiri Siku ya Bwana ilikuwa imewadia. Paulo aliandika kuhusu matukio yatakayotokea ya siku za mwisho. Aliwaamuru wafanye kazi ikiwa wanatarajia kula ... wakifanya kazi na kungoja huku wakiishi maisha matakatifu.

## **NYARAKA ZA PAULO KWA WATU BINAFSI**

**Paulo na watu.** Nyaraka za Paulo zilifuata muundo wa msingi. Kwanza, aliwasilisha wasiwasi na salamu zake binafsi. Kisha alifundisha ukweli wa kiroho. Kisha alifundisha matumizi ya ukweli huo. Alihitimisha kwa maoni ya kibinafsi. Kujitolea kwa Paulo kwa ukweli wa Mungu kulienda sambamba na jinsi alivyowajali watu. Aliwasilisha ukweli ... kisha akawafundisha kuishi kulingana na ukweli huo. Hata katika Warumi, waraka wake wa kirasmi na wa mafundisho zaidi, alitumia sura nzima [16] kuwasilisha salamu na wasiwasi wake wa kibinafsi. Paulo alijitolea kwa mambo matatu maishani ambayo yanadumu milele . . . Mungu, Neno la Mungu, na watu. Nyaraka nne zinazoelezwa katika sehemu hii zinazingatia kimahususi wasiwasi wake juu ya Timotheo, Tito, Filemoni, na Onesimo, mtumwa wa Filemoni aliyetoroka.

**1 Timotheo** - Paulo alimwandikia Timotheo kama *mwanangu hasa katika imani*. Timotheo alikuwa mwana wa baba Mgiriki na mama Myahudi ... na alihusishwa na Paulo kuanzia safari ya pili ya umisionari. Paulo alimwacha Timotheo katika mji wa Efeso ili asimamie huduma huko. Waraka huu uliandikwa mwanzoni mwa miaka ya 60 BK baada ya kifungo cha kwanza cha Paulo mjini Rumi. Paulo alimwagiza na kumhimiza Timotheo awe kiongozi bora. Mada nyingi zinashughulikiwa . . . sala, wanawake katika kanisa, viongozi, hatari na kujilinda, wanaume na wanawake wazee, wajane, wazee wa kanisa, mabwana na watumwa, walimu wa uwongo na pesa. Paulo alimhimiza Timotheo *kupiga vile vita vizuri vya imani*.

**2 Timotheo** - Paulo aliandika waraka huu wa mwisho katikati hadi mwishoni mwa miaka ya 60 BK akiwa katika kifungo chake cha pili mjini Rumi. Aliandika muda mfupi kabla ya kifo chake. Huu ni waraka wa kibinafsi sana kutoka kwa Paulo kwa *mwanawe mpendwa* Timotheo. Paulo alimhimiza Timotheo awe hodari . . . asione haya . . . ahudumu kwa uaminifu . . . asimame imara dhidi ya kuasi imani kunakokuja ... afanye kazi ya mwinjilisti . . . na atimize huduma yake.

**TITO** - Paulo alimwandikia Tito, *mwanangu hasa katika imani tuishirikiyo*, katikati ya miaka ya 60 BK baada ya kifungo chake cha kwanza mjini Rumi. Alimwacha Tito huko Krete *ayatengeneze yaliyopunguka, na kuweka wazee katika kila mji*. Paulo alimhimiza Tito atekeleze kazi hiyo. Paulo alimfundisha Tito kuhusu wazee wa kanisa ... kuhusu watu waasi, wadanganyifu, wenye mazungumzo yasiyo na maana ... na kuhusu wanaume wazee, wanawake wazee, wanaume vijana, wanawake vijana, na watumwa. Aliandika kuhusu kutii serikali, kujali watu wote, walimu wa uwongo, na wokovu unaotoa watu wenye bidii kwa ajili ya matendo mema.

**FILEMONI** - Paulo aliandika waraka huu mwanzoni mwa miaka ya 60 BK wakati wa kifungo chake cha kwanza mjini Rumi. Ni ombi la kibinafsi la Paulo kwa rafiki yake Filemoni aliyeshi Kolosai. Mtumwa Onesimo alikuwa amemtoroka bwana wake Filemoni. Onesimo alimwamini Kristo kupitia huduma ya Paulo wakati Paulo alikuwa gerezani huko Rumi. Paulo alimrudisha muumini huyo mpya kwa bwana wake na ombi hili la kibinafsi la msamaha wa mtumwa ambaye amekuwa ndugu mpendwa. Paulo alijitolea kulipa chochote ambacho Onesimo alidaiwa.

## MATUKIO MUHIMU KATIKA MAISHA YA PAULO

	Umri wa Paulo	Rejeleo
Stefano akipigwa mawe	miaka ya katikati ya 30	Matendo 7-8
Akilitesa Kanisa la Awali		Matendo 8
Kupofushwa njiani akielekea Dameski		Matendo 9
Kuongoka na kuponywa		Matendo 9
Pamoja na Mitume Yerusalemu		Matendo 9
Kutishiwa maisha – kutoroshwa hadi Tarso		Matendo 9
... <i>pengo</i> ...		Wagalatia 1:17 - 2:1
Kuchukuliwa na Barnaba	mwanzoni mwa miaka ya 40s	Matendo 11
Kubeba pesa hadi Yerusalemu	miaka ya katikati ya 40s	Matendo 11
Kuteuliwa huko Antiokia		Matendo 12-13
Safari ya 1 ya umisionari	mwishoni mwa miaka ya 40s	Matendo 13-14
Safari ya 2 ya umisionari	mwanzoni mwa miaka ya 50s	Matendo 15-18
Safari ya 3 ya umisionari	miaka ya katikati ya 50s	Matendo 18-21
Kukamatwa Yerusalemu	mwishoni mwa miaka ya 50s	Matendo 21-23
Kuzuiliwa huko Kaisaria	takriban miaka 60	Matendo 23-26
Kusafiri kwa meli hadi Rumi na meli kuvunjika Malta	takriban miaka 60	Matendo 27-28
Kifungo vha nyumbani huko Rumi	mwanzoni mwa miaka ya 60s	Matendo 28
Kuachiliwa kuhudumu	katikati ya miaka ya 60s	baada ya Matendo
Gerezani huko Rumi	mwishoni mwa miaka ya 60s	baada ya Matendo
Kuuawa na Nero	takriban miaka 70?	baada ya Matendo

## VITABU 9 VILIVYOANDIKWA NA WAANDISHI WENGINE 5

**Waandishi.** Wanaume watano waliandika vitabu tisa vya mwisho vya Agano Jipya. Utambulisho wa mwandishi wa Waebrania haujulikani kwetu. Yamkini haikuwa Paulo kwa sababu maudhui ya Waebrania ni ya Kiyahudi zaidi tofauti na nyaraka za Paulo ... na kwa sababu inatumia msamiati tofauti na ni tofauti na maandishi ya Paulo kimuundo. Yamkini Waebrania iliandikwa na Luka, Barnaba, au Sila. Yakobo [si yule mtume] na Yuda walikuwa kaka wa kambo wa Yesu ... kila mmoja aliandika waraka mmoja. Petro, mvuvi aliyegeuka kuwa mfuasi, aliandika nyaraka mbili. Yohana, mvuvi na *mwanafunzi ambaye Yesu alimpenda*, aliandika nyaraka zake tatu na Ufunuo [kitabu cha mwisho cha kinabii cha Biblia].

**Waebrania** - Waraka huu uliandikiwa Waumini wa Kiyahudi yamkini katikati hadi mwishoni mwa miaka ya 60 BK. Mwandishi, mahali ulipoandikiwa, na wasomaji wa asili hawajulikani leo. Mada yake ni kwamba Kristo aliye mkuu zaidi anatupa maisha bora zaidi katika Kristo. Yesu anaonyeshwa kuwa bora kuliko manabii ... bora kuliko malaika ... bora kuliko Musa ... bora kuliko Yoshua ... na bora kuliko makuhani Walawi. Kuhani huyu mkuu zaidi wa milele alitoa dhabihu ya kiwango cha juu zaidi. Zaidi ya hayo, alitupatia uzima wa milele ulio bora zaidi pamoja naye.

**Yakobo** - Kitabu hiki kiliandikiwa *yale makabila kumi na mawili* [Makabila ya Wayahudi] *waliotawanyika*. Ni kitabu cha kwanza cha Agano Jipya, kilichoandikwa mwishoni mwa miaka ya 40 BK. Yakobo aliandika maagizo ya kiutendaji ya maisha ya kila siku ya Kikristo. Alizungumzia majaribu ... kuwa mtendaji wa Neno ... kutoonyesha upendeleo wa kibinafsi ... na kugeuza imani kuwa matendo. Pia alitoa maagizo kuhusu matumizi ya ulimi ... kutumia hekima kutoka juu ... na kutopenda mambo ya kidunia. Yakobo alitamatisa waraka wake, akionyesha nguvu ya sala.

**1 Petro na 2 Petro** - Nyaraka hizi mbili, zilizoandikwa katikati ya miaka ya 60 BK, zinashughulikia matatizo na hatari zinazowakabili Wakristo. Upinzani wa nje dhidi ya Mwili unaelezwa katika 1 Petro na 2 Petro inazungumzia upinzani kutoka ndani ya Mwili.

Katika 1 Petro, Petro alionyesha kwamba wokovu hutoa tumaini jipya tunapokabiliwa na mateso kutoka nje. Aliwahimiza wasomaji wake, "*Vifungeni viuno vya nia zenu, na kuwa na kiasi; mkiitumainia kwa utimilifu ile neema mtakayoletewa katika ufunuo wake Yesu Kristo.*" Aliendelea na mafundisho katika utakatifu, kumcha Mungu, kupendana, kukua, kunyenyekea, kuteseka, na utumishi.

Katika 2 Petro, alishughulikia tatizo la upinzani kutoka *ndani*. Alitilia mkazo hitaji la ukuaji unaoendelea uliokita mizizi katika Yesu Kristo na Neno la Mungu. Aliandika dhidi ya walimu wa uwongo ... akiwakumbusha wasomaji kuwatarajia walimu wa uwongo katika siku za mwisho kabla ya kurudi kwa Yesu Kristo. Petro aliwahimiza kutazamia kurudi kwa Yesu kulikoahidiwa na kuwa na bidii ya kupatikana watakatifu wakati atakaporudi.

## VITABU 9 VILIVYOANDIKWA NA WAANDISHI WENGINE 5 ... mwendelezo

**1 Yohana** - Kitabu hiki kinaeleza kwamba Waumini wanaweza kujua kwamba wana uzima wa milele. Yohana aliandika kwamba Waumini wanapaswa kuishi katika nuru badala ya giza ... katika msamaha na utiifu badala ya dhambi ... katika upendo badala ya chuki ... na katika uhakikisho badala ya hofu. Nyaraka za Yohana ziliandikwa takriban mwaka 90 BK ... yamkini akiwa Efeso.

**2 Yohana** - Ujumbe huu mfupi kwa *mwanamke mteule na watoto wake*, uliwahimiza kupendana ... kutii amri za Mungu ... na kuwa macho dhidi ya walimu wa uwongo, na kutowaonyesha ukarimu.

**3 Yohana** - Huu ni ujumbe kwa Gayo rafiki ya Yohana. Yohana alizungumza kuhusu ripoti nzuri ambayo alikuwa amepokea juu ya Gayo. Yohana pia aliandika shutuma kali dhidi ya Diotrefe.

**Yuda** - Waraka huu uliandikwa kati ya miaka ya 60 na 70 BK. Waraka huu mfupi ulikuwa wito wenye nguvu wa *kuishindania imani* kwa sababu ya hatari kutoka kwa walimu wa uwongo. Yuda aliandika kwamba kuna *watu waliojiingiza kwa siri* ... na ni *miamba yenye hatari* ... wanung'unikaji, wenye tamaa, wenye kiburi, na wenye kusifu ili wajifaidi wenyewe. Walimu wa uwongo kama hao wanapaswa kutarajiwa katika siku za mwisho. Yuda aliwahimiza Waumini waenende kwa utiifu.

**Ufunuo** - Kitabu cha mwisho cha Yohana ndicho kitabu cha mwisho cha Agano Jipya. Aliandika wakati wa uhamisho wake kwenye Kisiwa cha Patmo katika miaka ya 90 BK. Muhtasari wa kitabu ni, "*Mambo hayo uliyoyaona, nayo yaliyopo, na yale yatakayokuwa baada ya hayo,*" Ufunuo 1:19. Sura ya kwanza inazungumzia, "*Mambo hayo uliyoyaona.*" Kisha, "*nayo yaliyopo*" yanazungumziwa katika nyaraka kwa makanisa saba katika sura ya 2 na ya 3. Kisha sura ya 4-22 zinazungumzia "*yale yatakayokuwa baada ya hayo.*" Katika sura hizi za baadaye, Yohana aliandika kuhusu Kiti cha Enzi na Kitabu kilicho Mbinguni, mihuri saba, baragumu saba, na vitasa saba vya hukumu. Sura hizi zinaeleza kurudi kwa Kristo, Milenia, Hukumu ya Kiti Cheupe cha Enzi, na Mbingu Mpya na Dunia Mpya. Katika mistari ya mwisho ya Ufunuo maneno ya Yesu yanatuambia, "*Tazama, naja upesi.*" Naye Yohana akaongeza "Amina" yake na sala, "*Na uje, Bwana Yesu.*"

**VITABU VINGINE ...** Hakuna vitabu vingine vya kidini vilivyoandikwa leo au nyakati za awali vina pumzi ya Mungu kama vitabu 66 vya Agano la Kale na Agano Jipya. Hakuna maandishi mengine ya kidini, ya Kikristo au mengine, yanalingana na Biblia au ni bora kuliko Biblia. Na kanisa lolote au kiongozi yeyote wa kanisa anayetangaza jambo lolote kinyume na Biblia haneni kwa niaba ya Mungu. Watu kama hao wanapaswa kuzingatia onyo hili kutoka kwa Yesu, "*Isaya alitabiri vema juu yenu ninyi wanafiki, kama ilivyoandikwa, 'Watu hawa huniheshimu kwa midomo ila mioyo yao iko mbali nami; nao waniabudu bure, wakifundisha mafundisho yaliyo maagizo ya wanadamu, ninyi mwaiacha amri ya Mungu, na kuyashika mapokeo ya wanadamu. Akawaambia, Vema! Mwaikataa amri ya Mungu mpate kuyashika mapokeo yenu,'*" Marko 7:6-8.

## CHATI YA MTIRIRIKO WA AGANO JIPIYA



Acts One Eight [Matendo Moja Nane] huchapisha tafsiri hii ya Kiswahili ya kozi ya lugha ya Kiingereza ya *Disciplemaking 1 ... Abiding in His Word*. Unaweza kunakili kozi hii au sehemu yake yoyote bila malipo au kwa gharama ya usambazaji pekee, bila kubadilisha maudhui yake na ukiwa umeambatanisha taarifa hii ya chanzo. Kozi hii inapatikana bila malipo katika lugha ya Kiswahili kutoka katika [www.Theolojia.org](http://www.Theolojia.org) au katika lugha ya Kiingereza kutoka katika [www.VirtualBibleAcademy.org](http://www.VirtualBibleAcademy.org). Kwenye tovuti hizi, unaweza kusoma mtandaoni, kufundishwa, kupakua, au kuchapisha nakala zako mwenyewe. Nukuu za Biblia ya Kiswahili zimetoka katika Biblia ya Swahili Union Version (SUV) ya 1997.

## Kufanya Wanafunzi 1 - Maswali ya Marudio

### Somo la 6 - Agano Jipya ... ukurasa wa 81 - 93

Sehemu ya kujifunza ni kufanya marudio ... kuhifadhi maarifa mapya kwenye kumbukumbu yako ya muda mrefu. Chapisha mthani huu wa marudio au tumia karatasi tofauti kujibu maswali yafuatayo. Kisha rudia mthani huu, ukisoma maelezo ya kozi au bila kuyasoma, hadi uweze kujibu maswali yote kwa usahihi na kwa urahisi.

*Mithani hii* ya marudio pamoja na majibu sahihi yanapatikana kwenye [www.Theolojia.org](http://www.Theolojia.org).

#### MAJIBU YA KUCHAGUA ILI KUKAMILISHA KAULI ZOTE 1-19 HAPA CHINI

Antiokia	Krete	Patmo
Kupaa	Kanisa la Awali	Kuteswa
Ubatizo	Misri	Nguvu
Walibatizwa	Galilaya	Mwisho wa nchi
Biblia	Maagizo	Ufufuo
Kaisaria	Yerusalemu	Rumi
Tohara	Uyahudi na Samaria	Kusini mashariki mwa Asia Ndogo
Uwanja wa michezo	Makedonia na Ugiriki	Asia Ndogo ya Magharibi
Korintho	Malta	Mashahidi

1. Kitabu cha Matendo kinaanza na \_\_\_\_\_.
2. Wakati huo, Yesu aliwaambia wanafunzi kwamba watapokea \_\_\_\_\_.
3. Wakati huo, Yesu aliwaambia wanafunzi kwamba watakuwa \_\_\_\_\_.
4. Yesu alisema kwamba watafanya hivyo kuanzia \_\_\_\_\_.
5. ... *na* kisha katika \_\_\_\_\_.
6. ... *na* hatimaye katika \_\_\_\_\_.
7. Matendo inakili kuenea kwa Injili kuanzia \_\_\_\_\_.
8. ... *na* kisha katika \_\_\_\_\_.
9. ... *na* hatimaye katika \_\_\_\_\_.

10. Matendo inafikia tamati Paulo akiwa katika nyumba ya kukodisha huko \_\_\_\_\_.
11. Safari ya Kwanza ya Umisionari ya Paulo ilipitia \_\_\_\_\_.
12. Petro na Paulo walisuluhisha mzozo wa mapema kwenye Baraza huko \_\_\_\_\_.
13. ... ambapo walijadili wokovu na \_\_\_\_\_.
14. Safari ya Pili ya Umishonari ya Paulo iliingia \_\_\_\_\_.
15. Meli ambayo Paulo alikuwa akisafiria ilivunjika katika Kisiwa cha \_\_\_\_\_.
16. Safari ya Tatu ya Umisionari ya Paulo iliingia \_\_\_\_\_.
17. Paulo aliwahubiria Feliki na Festo alipokuwa kifungoni huko \_\_\_\_\_.
18. Paulo alitiwa gerezani mara mbili huko \_\_\_\_\_.
19. Mtume Yohana alihamishwa kwenye Kisiwa cha \_\_\_\_\_.
20. Jibu la swali hili ni nambari.  
  
Je, ni jibu gani kati ya 11-19 halifuati jinsi matukio yalivyofuatana katika wakati?  
\_\_\_\_\_.

## Kufanya Wanafunzi 1 - Majibu ya Maswali ya Marudio

### Somo la 6 - Agano Jipya ... maswali ukurasa wa 94 - 95

Usitumie karatasi hizi za majibu kupata majibu yako. Tafadhali zitumie tu kukagua majibu yako. Rudi kwenye somo ili kupata taarifa za kurekebisha majibu yako. Rudia mtihani hadi uweze kujibu maswali yote kwa usahihi na kwa urahisi. Masomo yote, mitihani ya marudio, na kurasa za majibu zinapatikana katika [www.Theolojia.org](http://www.Theolojia.org).

#### MAJIBU YA KUCHAGUA ILI KUKAMILISHA KAULI ZOTE 1-19 HAPA CHINI

Antiokia	Krete	Patmo
Kupaa	Kanisa la Awali	Kuteswa
Ubatizo	Misri	Nguvu
Walibatizwa	Galilaya	Mwisho wa nchi
Biblia	Maagizo	Ufufuo
Kaisaria	Yerusalemu	Rumi
Tohara	Uyahudi na Samaria	Kusini mashariki mwa Asia Ndogo
Uwanja wa michezo	Makedonia na Ugiriki	Asia Ndogo ya Magharibi
Korintho	Malta	Mashahidi

1. Kitabu cha Matendo kinaanza na Kupaa.
2. Wakati huo, Yesu aliwaambia wanafunzi kwamba watapokea nguvu.
3. Wakati huo, Yesu aliwaambia wanafunzi kwamba watakuwa mashahidi.
4. Yesu alisema kwamba watafanya hivyo wakianza: Yerusalemu.
5. ... na kisha katika Uyahudi na Samaria.
6. ... na hatimaye katika mwisho wa nchi.
7. Matendo inarekodi kuenea kwa Injili kuanzia Yerusalemu.
8. ... na kisha katika Uyahudi na Samaria.
9. ... na hatimaye katika mwisho wa nchi.



10. Matendo inafikia tamati Paulo akiwa katika nyumba ya kukodisha huko Rumi .
11. Safari ya Kwanza ya Umisionari ya Paulo ilipitia Kusini mashariki mwa Asia Ndogo .
12. Petro na Paulo walisuluhisha mzozo wa mapema kwenye Baraza huko Yerusalemu .
13. ... ambapo walijadili wokovu na Tohara .
14. Safari ya Pili ya Umishonari ya Paulo iliingia Makedonia na Ugiriki .
15. Meli ambayo Paulo alikuwa akisafiria ilivunjika katika Kisiwa cha Malta .
16. Safari ya Tatu ya Umisionari ya Paulo iliingia Asia Ndogo ya Magharibi .
17. Paulo aliwahubiria Feliki na Festo alipokuwa kifungoni huko Kaisaria .
18. Paulo alitiwa gerezani mara mbili huko Rumi .
19. Mtume Yohana alihamishwa kwenye Kisiwa cha Patmo .
20. Jibu la swali hili ni nambari.

Je, ni jibu gani kati ya 11-19 halifuati jinsi matukio yalivyofuatana katika wakati?

15 .